

BÜYÜMEYİ ÖZEL TÜKETİM VE İHRACAT SIRTILADI

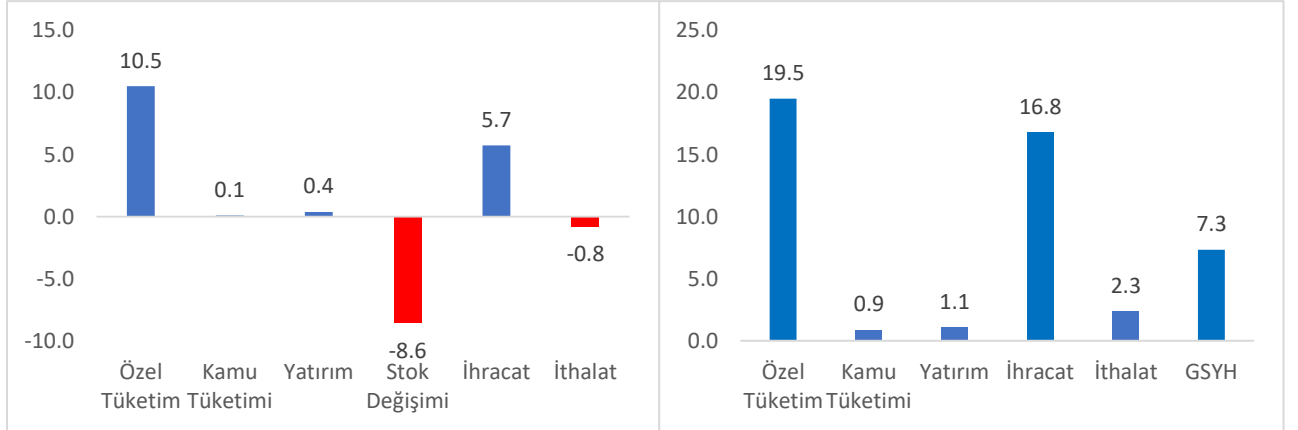
Ozan Bakış¹ ve Uğurcan Acar²

Yönetici Özeti

Türkiye ekonomisi 2022 yılının ilk çeyreğinde yüzde 7,3 büyüdü. Bu çeyrekte büyümeye en büyük katkı 10,5 yüzde puan ile özel tüketimden geldi. Dış ticaret katkısı ilk çeyrekte 4,9 yüzde puan olarak gerçekleşti. Stok değişimi büyümeyi 8,6 yüzde puan düşürdü. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış serilere göre ise GSYH stok değişimi ve ithalat katkısıyla bir önceki çeyreğe kıyasla yüzde 1,2 büyüdü. Özel tüketim çeyreklik büyümeyi 2 yüzde puan aşağı çekmiştir.

Şekil 1: GSYH alt kalemlerinin 2022 1. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre büyümeye katkıları (sol şekil) ve büyüme oranları (sağ şekil)

Kaynak: TÜİK, Betam.

¹ Betam, ozan.bakis@eas.bau.edu.tr

² Betam, ugurcan.acar@eas.bau.edu.tr

Özel tüketimde büyük artış

2022 yılının ilk çeyreğinde özel tüketim yıllık yüzde 19,5 artarak büyümeye 10,5 yüzde puan katkı yaptı (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış rakamlara baktığımızda ise tersi bir durum söz konusu. Özel tüketim yüzde 2,8 azalarak büyümeyi 2 yüzde puan aşağı çekmiştir (Tablo 2).

Tablo 1: GSYH alt kalemlerinin 2021 4. ve 2022 1. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre büyüme oranları ve büyümeye katkıları

	2021Q4		2022Q1	
	Değişim (%)	Katkı (%)	Değişim (%)	Katkı (%)
Özel Tüketim	21.4	11.9	19.5	10.5
Kamu Tüketimi	-1.9	-0.3	0.9	0.1
Yatırım	-0.8	-0.2	1.1	0.4
Stok Değişimi		-7.8		-8.6
İhracat	20.7	6.6	16.8	5.7
İthalat	2.6	-1.0	2.3	-0.8
GSYH	9.1		7.3	

Kaynak: TÜİK, Betam

Tablo 2: GSYH alt kalemlerinin 2021 4. ve 2022 1. çeyrekte bir önceki çeyreğe göre büyüme oranları ve büyümeye katkıları (mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış)

	2021Q4		2022Q1	
	Değişim (%)	Katkı (%)	Değişim (%)	Katkı (%)
Özel Tüketim	9.4	5.6	-2.8	-2.0
Kamu Tüketimi	-7.3	-1.1	0.0	0.0
Yatırım	-1.0	-0.3	2.0	0.4
Stok Değişimi		-3.7		1.9
İhracat	11.4	3.6	-3.2	-1.0
İthalat	9.2	-2.7	-5.6	1.8
GSYH	1.5		1.2	

Kaynak: TÜİK, Betam

Yatırım harcamaları az da olsa arttı

2021 yılının ikinci yarısında azalan yatırımlar bu çeyrekte sınırlı da olsa artarak büyümeyi destekledi. Yıllık bazda yüzde 1,1, çeyreklik bazda yüzde 2 artan yatırımlar yıllık ve çeyrek büyüme rakamına 0,4 yüzde puan katkı yaptı. (Tablo 1 ve Tablo 2).

Stoklar erimeye devam etti³

Stok değişimlerinin yıllık büyümeyi baskılamaya devam ettiğini görüyoruz. Stok değişimlerinin yıllık büyümeye katkısı eksi 8,6 yüzde puan olurken (Tablo 1) mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış veriye göre ise çeyreklik büyümeye katkısı pozitif yönde 1,9 yüzde puan olarak gerçekleşti (Tablo 2). Stok değişiminin yıllık büyümeye katkısı negatif oldu. Bunun sebebi pandemi döneminde biriken stokların, 2021'de olduğu gibi 2022'nin ilk çeyreğinde de erimeye devam etmesidir. Azalan stoklar sebebi ile üretim artışının tüketim artışının gerisinde kaldığı söylenebilir.

Dış ticaret katkısı düşüyor

İhracat artışı ithalat artışından daha hızlı yavaşladığı için dış ticaret katkısı azalıyor. 2022 yılının ilk çeyreğinde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 16,8 artarak yıllık GSYH büyümesine 5,7 yüzde puan katkı yaptı. Fakat ithalattaki yüzde 2,3'lük artışın sebep olduğu 0,8 yüzde puanlık negatif katkı ile net dış ticaretin büyümeye katkısı 4,9 yüzde puana düştü (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış rakamlara bakıldığında ise bir önceki çeyrekte yüzde 9,2 artan ithalat bu çeyrekte yüzde 5,6 azalmıştır (Tablo 2).

Kamu harcamaları azaldı

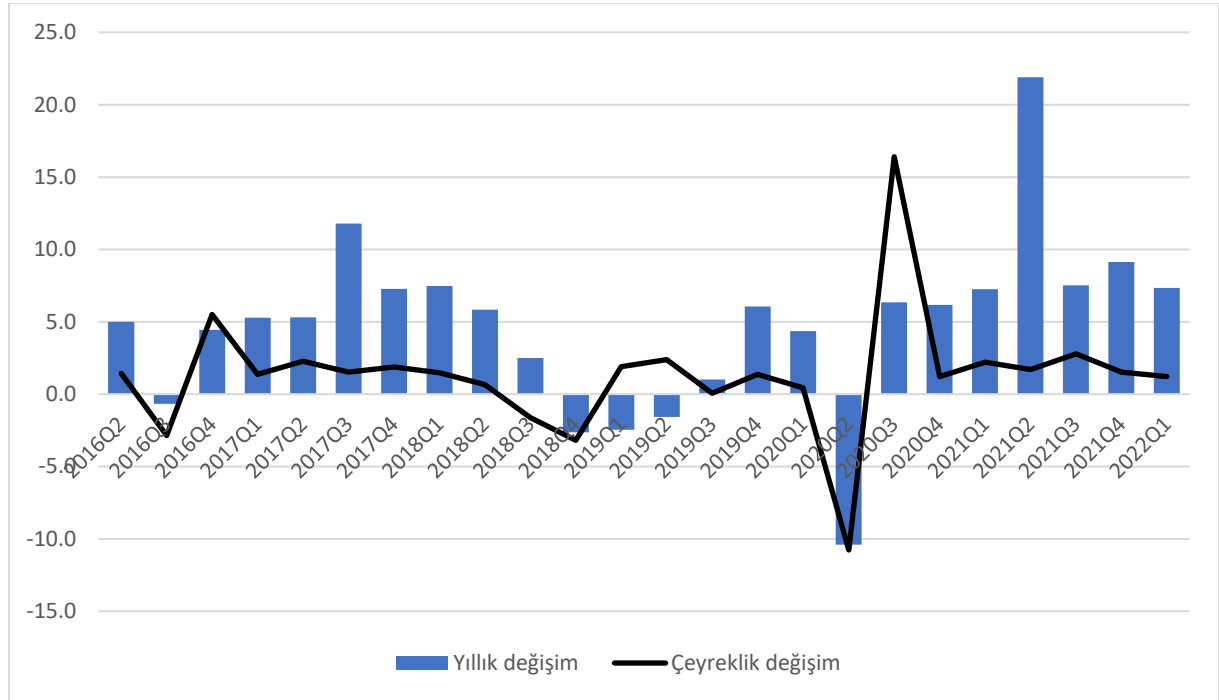
2022 yılının ilk çeyreğinde kamu harcamaları yüzde 0,9 artarak yıllık büyümeye 0,4 yüzde puan katkı yaptı (Tablo 1). Mevsimsellikten arındırılmış rakamlarda ise, kamu tüketimi sabit kalarak büyümeye herhangi bir etki yapmamıştır (Tablo 2).

³ TÜİK yeni milli gelir serilerini hesaplarırken zincirleme hacim endeksi yöntemini kullanıyor. Zincirleme yöntemde hem toplamsallık sorunu olduğu hem de "stoktaki değişiklikler" kalemi için zincirlenmiş endeks türetilmediği için stok değişiminin büyümeye katkısı kolayca hesaplanamamaktadır. Zincirleme hacim endeksi yaklaşımında stok değişimi kaleminin büyümeye katkısının nasıl hesaplanacağını yayınladığımız araştırma notunda detaylı olarak tartışmıştk (bkz. Betam Araştırma Notu 17/217).

Büyümenin geleceği

2022'nin ilk çeyreğinde büyümeyi iki bileşen sırtladı: özel tüketim ve ihracat. Enflasyonun yükselmeye devam ettiği ilk çeyrekteki özel tüketimdeki yüksek artışın gerisinde esas olarak öne çekilmiş talebin olduğunu söyleyebiliriz. İhracat artışının sebebi ise yine son dönemlerde meydana gelen TL'deki değer kayıpları idi. Enflasyon ve kurda sürpriz şoklar gerçekleşmezse eğer her iki etkinin de gelecek aylarda daha zayıf olacağını söyleyebiliriz. Bu da büyümenin düşük seyretmesine sebep olacaktır. Büyümeyi olumsuz etkileyen bir diğer faktör de yükselmeye devam eden enflasyon ve bozulan beklentiler sebebi ile yatırım iştahının düşük seyretmesi. Yakın gelecekte yatırım davranışının radikal şekilde değişmesini beklemiyoruz. Tüm bu sebeplerden dolayı gelecek dönem büyümesinin ilk çeyrek büyümesine kıyasla daha düşük olmasını bekliyoruz.

Şekil 2: Bir önceki çeyreğe ve geçen yılın aynı çeyreğine göre GSYH büyüme oranları

Kaynak: TÜİK, Betam